

МІЖГАЛУЗЕВІ ЗВ'ЯЗКИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Сергій Бурлаков,

*доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Харківського національного університету імені
В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук*

У статті розкривається сутність права інтелектуальної власності та її місце у системі права. Особлива увага приділяється міжгалузевим зв'язкам права інтелектуальної власності.

Ключові слова: право інтелектуальної власності, цивільне право, міжгалузеві зв'язки

Що таке інтелектуальна власність сьогодні? Що таке інтелектуальна власність у системі суспільних і юридичних цінностей? Що таке інтелектуальна власність на думку законодавця, вченого-юриста та юриста-практика? У цій статті спробуємо розібратися в цих категоріях.

Наука, культура й техніка можуть динамічно розвиватися лише за наявності відповідних умов, до яких належить і правове закріплення певних правил використання результатів інтелектуальної діяльності — творів літератури, мистецтва та науки, винаходів, корисних моделей, промислових зразків й інших об'єктів інтелектуальної власності.

Інтелектуальна власність нерозривно пов'язана з результатами інтелектуальної, творчої діяльності людей. Для осіб, чия праця втілена в охоронюваний результат, інтелектуальна власність — це виключне право, привілеї, що надають їм можливість отримати певну сукупність майнових і немайнових благ за допомогою продукту своєї праці. Для підприємців інтелектуальна власність —

частина їхнього майна (немайнові активи), які вони використовують у підприємницькій діяльності з метою отримання прибутку. Для споживачів (осіб, які використовують охоронювальний об'єкт з метою особистого споживання) інтелектуальна власність становить певне немайнове благо (продукт чужої праці), яке вони використовують для задоволення власних потреб (отримання естетичного задоволення, духовного розвитку тощо). Для держави інтелектуальна власність — сукупність результатів інтелектуальної, творчої діяльності й осіб, які потребують правової охорони власних прав на ці результати. У певних випадках держава може поставати як володілець прав на об'єкти права інтелектуальної власності.

Відповідно до формального визначення, наданого в ч. 1 ст. 418 ЦК України, право інтелектуальної власності як права особи на результати інтелектуальної, творчої діяльності чи на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений ЦК України та іншими законами¹, можна зазначи-

¹ Варто зазначити, що в світі намітилися два основних підходи до поняття, що розглядається. Одні вчені вітають закріплення в законі цього поняття та не вбачають у використанні законодавцем терміна «інтелектуальна власність» жодних елементів ненаукового підходу. На думку інших, цей термін є неточним і ненауковим, а тому і не повинен застосовуватись у правових нормах, які мають практичну спрямованість.

ти: по-перше, що право інтелектуальної власності визнається державою шляхом закріплення його в законі; по-друге, воно охороняється та захищається в установленому законом порядку; по-третє, це право пов'язується з відповідними об'єктами права, що визначаються законодавством України, зокрема й міжнародно-правовими актами. До таких об'єктів належать, передусім, результати інтелектуальної, творчої діяльності, а також деякі інші прирівняні до них об'єкти, конкретний перелік яких встановлюється національним законодавством відповідно до прийнятих Україною міжнародних зобов'язань.

Теоретичними розробками цієї юридичної проблеми в різні часи займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема: В. Дозорцев, В. Жуков, О. Орлюк, О. А. Підпригора, О. О. Підпригора, В. Калятін.

Метою цієї статті є вирішення юридичної задачі, що полягає у розкритті міжгалузевих зв'язків права інтелектуальної власності з іншими інститутами приватного та публічного права.

Терміну «інтелектуальна власність» з погляду вітчизняного законодавства в дійсності не відповідає будь-яка власність (речове право). Тож він використовується як юридичний синонім, логічна абстракція, юридична фікція виключних прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності та прирівняних до них засобів індивідуалізації суб'єктів господарювання, продукції, робіт і послуг. Оскільки цей термін широко застосовується у міжнародних нормативно-правових актах, то вітчизняний законодавець, увівши термін «право інтелектуальної власності» замість терміна «виключні права» виконав свої міжнародні публічно-правові зобов'язання. Тож потрібно погодитися з Є. Сухановим в тому, що кодекс лише констатує факт широкого застосування терміна «інтелектуальна власність» як у вітчизняній, так і в закордонній доктрині, законодавстві, прак-

тиці. Власне термін «інтелектуальна власність» і «право інтелектуальної (промислової) власності» є не речово-правовим поняттям, а радше побутовим синонімом таких понять, як «моє», «власне» чи «належне мені» [1, 345].

У понятті «інтелектуальна власність» необхідно виокремлювати об'єктивну та суб'єктивну складові.

Як *суб'єктивна категорія інтелектуальна власність* — це виключні майнові й особисті немайнові права конкретного суб'єкта (фізичної або юридичної особи) на результати інтелектуальної, творчої діяльності та прирівняні до них об'єкти.

В *об'єктивному ж трактуванні інтелектуальна власність* — система правових норм, які регулюють суспільні відносини з визнання, здійснення та захисту прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності, а також прирівняні до них об'єкти, визначені в законі.

Право інтелектуальної власності поєднує в собі правові норми, що регулюють не тільки виключні права, але й права абсолютні на результати інтелектуальної, творчої діяльності.

Крім легального поняття інтелектуальної власності, в науковому світі існують інші її визначення. На думку О. Сергеева, **інтелектуальна власність** — сукупність виключних прав як особистого, так і майнового характеру на результати інтелектуальної та передусім творчої діяльності, а також на деякі інші прирівняні до них об'єкти, конкретний перелік яких встановлюється законодавством відповідної країни з урахуванням прийнятих нею міжнародних зобов'язань [2, 19].

Інтелектуальною діяльністю є розумова (духовна, творча) праця людини в галузі науки, техніки, літератури, мистецтва, художнього конструювання (дизайну). На відміну від фізичної праці, результатом якої зазвичай є речі, результатом інтелектуальної діяльності є втілений в об'єктивній

формі продукт, що залежно від його характеру і змісту називають твором науки, літератури, мистецтва, винаходом або промисловим зразком. З кожним із цих результатів пов'язані особливі умови охороноздатності та використання, а також здійснення та захист прав інших авторів. Проте всі вони мають ряд спільних ознак.

Результати інтелектуальної власності, на відміну від об'єктів речового права, мають *ідеальну природу*. Як і будь-які нематеріальні об'єкти, вони не зазнають зношення й амортизації, а можуть застарівати лише морально. Право не може прямо впливати на розумовий процес. Але воно здатне створити сприятливі умови для цього процесу шляхом вироблення правових норм організації науково-технічної та іншої творчої діяльності та закріплення в дефінітивних нормах *умов охороноздатності* її результатів. Не кожен результат інтелектуальної, творчої діяльності визнається об'єктом права інтелектуальної власності, а лише той, який охороняється ЦК України та іншими законами України про інтелектуальну власність. Результати творчої діяльності, які з тих чи інших причин не стали об'єктом охорони права інтелектуальної власності, можуть бути визнані об'єктами цивільних прав. Так, до об'єктів права інтелектуальної власності можна віднести торговельні марки та інші нетрадиційні об'єкти, які прівівняні до перших та які охороняє право інтелектуальної власності.

Право інтелектуальної власності можна встановити на засіб індивідуалізації юридичної особи, робіт або послуг. Йдеться про комерційні найменування, торговельні марки, географічні зазначення, що їх використовують учасники цивільного обороту з метою персоніфікації (ідентифікації) як самих себе, так і своєї продукції, робіт або послуг.

Засоби індивідуалізації також є плодом чиеїсь розумової діяльності.

Проте їхня головна цінність полягає не в них самих, а у сприянні створенню *здорового конкурентного середовища шляхом* розрізнення як окремих підприємців, так і виготовлюваної продукції, виконуваних робіт або наданих послуг. До того ж, право інтелектуальної власності закріплюється не за розробниками засобів індивідуалізації, а за особами, які зареєстрували останні на своє ім'я.

Право інтелектуальної власності, зокрема на винаходи, корисні моделі, промислові зразки та інші категорії товарів, є важливою складовою нематеріальних активів підприємства. Це право можна інвестувати в підприємницьку та інші види діяльності.

На відміну від звичайних товарів продукти творчої діяльності, якщо їм не забезпечено спеціальної правової охорони з боку держави, не можуть приносити їх володільцям гарантованого прибутку. Після того, як продукти творчості стають відомими суспільству, вони перестають бути об'єктами володіння однієї або кількох осіб. За відсутності спеціальної правової охорони кожний член суспільства, маючи необхідні економічні ресурси, міг би використати їх для одержання прибутку, тому засобом запобігання такій ситуації є інститут виключного права на продукти творчої діяльності.

Всі об'єкти інтелектуальної власності мають вартісну оцінку, як і інші результати людської праці. Результати інтелектуальної діяльності та засоби індивідуалізації можуть бути предметом різних зобов'язальних правовідносин, і у зв'язку з цим на них поширюються загальні положення зобов'язального права.

Незалежно від використання того чи іншого терміну в законодавстві права на об'єкти інтелектуальної діяльності матимуть певні загальні суттєві риси:

1. Ці права за своєю природою є *абсолютними*: а) відповідному праву відповідає обов'язок усіх третіх осіб утримуватися від дій, які не узгод-

жуються з ним; б) обов'язки пасивних суб'єктів мають форму заборони; в) порушення права може здійснюватися з боку будь-якої особи; г) позов про захист може бути спрямований проти кожної особи, яка порушує право; д) право виникає незалежно від волі пасивних суб'єктів. Таке право, як право абсолютне, повинно мати перевагу перед правом відносним.

2. *Виключність цих прав* — інший бік їхньої абсолютності. Використання відповідного об'єкта можливе або правоволодільцем, або з його прямого дозволу. Однак на відміну від такого абсолютного права, як право власності (що історично виникло в результаті розвитку права володіння), тут провідну роль відіграє заборонний елемент.

3. *Виключні права мають самостійну економічну цінність*. Конструкція таких прав повинна передбачати легкість залучення їх в економічний оборот, а тому необхідно забезпечити можливість відокремити їх від особистості творця відповідного об'єкта (на відміну від немайнових прав).

4. У багатьох випадках виключні права зберігають зв'язок з особистістю творця відповідного об'єкта. У таких випадках у зв'язку з необхідністю захисту особистих інтересів автора доведеться дещо обмежити й виключні права.

5. Конструкція виключних прав має відображати особливості об'єкта. Так, наприклад, німецький учений Ейзенлер називав літературний твір «оформленою ідеєю», на відміну від речі — «оформленою матерією». В англійському праві виключні права належать до нематеріальних речей — «речам у вимогах».

6. Конструкція виключних прав має давати можливість побудови досить складних схем взаємовідносин різних осіб. Дуже часто об'єкт інтелектуальної діяльності має складну будову. До його складу можуть входити окремі частини інших об'єктів,

права на які можуть належати іншим особам. Найбільш виразно проявляється це в авторському праві. Звичайним є, наприклад, цитування чужого твору. Форма твору може охоплювати й деякі частини форм інших оригінальних творів (як це відбувається з перекладом, коли нова форма, створена перекладачем, не знищує, але поглинає форму, створену автором оригінального твору). Проявляється ця особливість і щодо інших об'єктів (винаходів, корисних моделей, промислових зразків тощо).

7. Виключне право має територіальний і часовий характер (охорона об'єкта в кожній країні має самостійний характер щодо охорони, наданої в інших країнах). Об'єкт інтелектуальної творчості, на відміну від матеріального об'єкта, не має жорсткої прив'язки до певного простору. Одночасно може існувати кілька варіантів охорони одного твору, що неможливо з матеріальним об'єктом. Виникає і можливість паралельного використання об'єкта в один і той же час необмеженим колом осіб. Насамперед, це помітно з об'єктами, що підлягають реєстрації (винаходи, торговельні марки тощо), проте і в інших випадках (наприклад, щодо творів) охорона об'єкта в кожній країні буде самостійною.

8. Особливістю прав інтелектуальної власності є охоплення не тільки чітко певного об'єкта, але й варіацій, що відрізняються від нього незначною мірою. Права на нематеріальний об'єкт (твір або винахід) на відміну від прав на матеріальний об'єкт, охоплюють і деякі варіації об'єкту: літературний твір буде залишатися твором, незважаючи на пропущення деяких фраз у тексті або заміни низки слів іншими; законодавство про товарні знаки забороняє використання іншими особами позначень, подібних до ступеня змішування тощо.

9. Право інтелектуальної власності завжди відображає зміну системи суспільних цінностей. Об'єкти інтелек-

туальної діяльності людини мають значну суспільну цінність, а їхня доля небайдужа суспільству. Практично на будь-яке виключне право накладається ціла система обмежень, яка досить явно показує сформовану систему відносин між творцем об'єкта, суспільством і праволодільцем.

Узагальнивши, можна зазначити, що право інтелектуальної власності характеризується такими основними ознаками: (1) воно є правом на результат інтелектуальної творчої діяльності; (2) об'єкт права інтелектуальної власності нематеріальний, але результат інтелектуальної, творчої діяльності може бути втілений у будь-який матеріальний носій; (3) результат творчої діяльності придатний для відтворення та сприйняття іншими особами, а також для багаторазового відтворення (тиражування); (4) правова охорона надається результату інтелектуальної творчої діяльності або за умови його створення та набуття форми, придатної для сприйняття іншими особами (наприклад, твори науки, літератури, мистецтва), або за умови його відповідності вимогам чинного законодавства України про інтелектуальну власність (наприклад винаходи, корисні моделі, промислові зразки); (5) право інтелектуальної власності на той або той об'єкт слід відрізнити від права власності на матеріальний носій, у якому втілено творчий результат, а право власності на річ, у котрій втілено результат інтелектуальної власності, не залежить від права інтелектуальної власності на цей результат; (6) особисті немайнові права суб'єктів права інтелектуальної власності невіддільні від особи їхнього творця і не підлягають відчуженню; (7) майнові права суб'єкта інтелектуальної власності можуть відчужуватися будь-яким цивільно-правовим способом; суб'єкт цих прав може відмовитися від них; (8) об'єкти права інтелектуальної власності чинним законодавством визнані товаром і можуть бути об'єктом

будь-яких цивільно-правових правочинів; (9) правова охорона об'єктів інтелектуальної власності надається на певний строк, визначений чинним законодавством; (10) право інтелектуальної власності є непорушне, ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності чи обмежений у його здійсненні, крім випадків, передбачених законом.

Основа інтелектуальної власності становлять галузі авторського та патентного права, проте вони не вичерпують це поняття, тому що воно охоплює також право на торговельну марку, комерційне найменування, географічне зазначення, комерційну таємницю.

Отже, поняття «право інтелектуальної власності» є умовним терміном, який означає систему виключних прав. Так само умовним є і будь-яке визначення таких прав, адже кожне законодавство по-своєму встановлює їхній склад і зміст. Зважаючи на істотні риси, наведені вище, право інтелектуальної власності можна охарактеризувати як встановлену законом генеральну заборону всім третім особам використовувати нематеріальний об'єкт і виключне право на нематеріальні об'єкти (що є продуктами праці, що носить творчий характер або порівнянні до них), які мають економічну цінність і здатні вільно відчужуватися з урахуванням обмежень, встановлених в інтересах захисту особистих прав творців відповідних об'єктів і публічних інтересів суспільства.

Частина 2 ст. 418 ЦК України визначає зміст права інтелектуальної власності. Так, право інтелектуальної власності становлять *особисті немайнові права* інтелектуальної власності та (чи) *майнові права* інтелектуальної власності.

У результаті створення об'єктів права інтелектуальної власності творець або інші особи набувають низки суб'єктивних прав як особистого немайнового, так і майнового характеру.

Законодавець використав поширену в теорії класифікацію поділу прав інтелектуальної власності на *особисті немайнові* та *майнові*.

Зазвичай, під особистими немайновими правами розуміють цивільні права, що виникають з приводу нематеріальних благ, є невід'ємними від особи та не мають економічного змісту (гл. 15 ЦК України). Під майновими правами розуміють суб'єктивні права, пов'язані з використанням об'єктів права інтелектуальної власності, а також з тими матеріальними (майновими) вимогами, котрі виникають між учасниками правовідносин з приводу використання об'єктів права інтелектуальної власності (наприклад право авторів і винахідників на винагороду тощо).

Ця класифікація прав, які становлять зміст права інтелектуальної власності, має важливе практичне значення. Законодавство виходить з того, що за загальним правилом особисті немайнові права можуть належати лише безпосередньо творцеві об'єкта права інтелектуальної власності. Вони є невідчужуваними від особи творця та, зазвичай, не можуть передаватися іншим особам. Водночас у інших осіб, передусім спадкоємців, виникає право на охорону немайнових прав померлого творця, що діють безстроково.

Розглядаючи питання міжгалузевих зв'язків права інтелектуальної власності потрібно зауважити, що патентне право, або право промислової власності слід ділити на дві складові: так звані права на патент (заявник — патентне відомство) і права з патенту (ліцензіар — ліцензіат). Права на патент — відзеркалюють відносини, які виникають між заявником та патентним відомством держави. Це є публічні (власні) відносини, які регулюються адміністративним методом. Отож, книга IV «Право інтелектуальної власності» ЦК України, з одного боку, містить норми публічного права, а з другого, — норми приватного права. Права з патенту — відзеркалюють від-

носини, що виникають між особою (ліцензіаром), яка має патент, тобто тимчасове монопольне право на використання відповідного матеріального блага й однією з необмеженого кола осіб, яка після отримання дозволу (ліцензії) від ліцензіара набуває статусу ліцензіата. Відносини «ліцензіар-ліцензіат» регулюються як договірні (ст.

ЦК України, глава 75 «Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності», книга V «Зобов'язальне право» ЦК України).

Норми авторського та патентного права схожі з нормами права власності, але й мають суттєву різницю. Авторське та патентне право мають нематеріальний об'єкт, тобто такий, до якого не можна доторкнутися, його не можна побачити. Право власності має матеріальний об'єкт (*res*). Саме тому, на відміну від попередніх об'єктів (авторського та патентного), об'єкт права власності може бути: по-перше, предметом *володіння* (*corpus animus*), а по-друге, при його використанні він знищується відразу або поступово) й тому його потрібно знову виготовляти. Авторське та патентне право мають нематеріальні об'єкти, тобто такі, котрі: по-перше, не можуть бути предметом *володіння*, а по-друге, при їх використанні вони не знищуються і тому їх не потрібно знову виготовляти для подальшого використання. Ці ознаки є принциповими. Відхилення від них призводить до помилкових теорій щодо використання терміна «права власності» до нематеріальних благ — творів, комп'ютерних програм, винаходів тощо. Тож можна дійти висновку: 1) норми права власності на матеріальні, чи тілесні об'єкти (*res*) — не здатні для регулюванні відносин щодо нематеріальних благ — творів, винаходів тощо нетілесних об'єктів; 2) використання в книзі IV «Право інтелектуальної власності» ЦК України терміна «власність» є умовним.

Суміжними галузями права з правом інтелектуальної власності, як ча-

стина права інтелектуальної власності (що теж мають «свій» предмет і «свій» метод правового регулювання), є норми антимонопольного права. Ці норми права не застосовуються там, де правомірно діють суб'єкти авторського та патентного права. Якщо патент — це монополія, то за її межами, але поруч, діють норми антимонопольного права.

Поруч (суміжно) з авторським, патентним правом, антимонопольним правом діють норми деліктного права, коли порушуючи виключні права, суб'єктів авторського права, суб'єктів патентного права, права їхніх правонаступників держава може втручатися в авторсько-правові, патентно-правові відносини, а суди відмовлять у захисті прав учасників таких відносин, якщо вони зловживають своїми авторськими та патентними правами. При цьому варто звернути увагу на те, що поняття «зловживання» цивільними правами і «зловживання» монопольними правами (авторськими, патентними) не тотожні. Якщо «зловживання» цивільними правами з негативними наслідками для тих, що це робить передбачені ст. 13 ЦК України ширше, ніж це було раніше, тобто не обмежуються вчиненням дії лише з наміром завдати шкоди іншій особі, тобто «шканою», а не допускається також зловживання правом в інших формах, в ст. 13 ЦК України та інших статтях книги IV «право інтелектуальної власності» ЦК України не розкрито зміст *зловживання* авторськими, суміжними, патентними правами. Сутність такого зловживання полягає в тому, що суб'єкт авторського, суміжного, патентного права, *здійснюючи* ці права, здійснює їх так, що вони можуть бути правомірно, справедливо оцінені судом як такі, що підпадають під поняття «недобросовісної конкуренції». Саме тому у країнах континентальної Європи норми, що регулюють ліцензійні угоди, розташовані не в цивільних кодексах, а в антимонопольних законах.

І це зрозуміло, адже основне завдання держави в країнах з ринковими відносинами забезпечити, насамперед усім, дійсну конкуренцію, а не уявну. Тож патент на винахід або виключне авторське право на твір, комп'ютерну програму й інші об'єкти, — це лише захист певною мірою проти антимонопольного законодавства.

Поруч (суміжно) з нормами авторського, патентного, антимонопольного права щодо, так званих, службових творів, службових винаходів діють також норми трудового права. Новелою є ч. 2 ст. 429 ЦК України, згідно з якою майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, що створив цей об'єкт, та юридичній або фізичній особі, в котрій він працює, *спільно*, якщо інше не встановлено договором.

Право інтелектуальної власності як інститут цивільного права традиційно виконує такі функції: визнання авторства на результати розумової праці; встановлення режиму їх використання; матеріальне та моральне заохочення; захист прав авторів, роботодавців й інших осіб, які набувають права інтелектуальної власності.

З огляду на характер результату визнання авторства не залежить (коли йдеться про твори літератури, науки, мистецтва) чи залежить (коли йдеться про винаходи, корисні моделі, промислові зразки) від *реєстрації результату*.

Право інтелектуальної власності встановлює режим використання результату розумової праці, тобто визначає, хто має право та хто не має права його застосовувати. У межах права інтелектуальної власності відбувається також надання авторам творів науки, літератури, мистецтва, винаходів і дизайнерам, їхнім роботодавцям, іншим особам особистих немайнових прав, встановлення способів і форм захисту цих прав.

Хоча розробка комерційного найменування, торговельної марки чи іншо-

го засобу індивідуалізації також вимагає певних творчих зусиль, об'єднання цих інтелектуальних продуктів у межах інтелектуальної власності з творами науки, літератури, мистецтва й об'єктами техніки зумовлене перш за все спільністю їхнього правового режиму. На обидві групи досягнень встановлюють такий вид абсолютного права, як право інтелектуальної власності.

На відміну від науково-технічних об'єктів і літературно-художніх творів, право інтелектуальної власності на які може належати передусім їхнім авторам, аналогічне право на засоби індивідуалізації належить не розробникові (художнику, графіку) чи його роботодавцю, а тому, хто зареєстрував цей засіб на своє ім'я в установленому законом порядку.

Існують норми, спільні для речового права та права інтелектуальної власності. Йдеться про норми, що стосуються суб'єктів і об'єктів цивільних прав, правочинів, позовної давності, спільних положень про зобов'язання. Письменник, композитор, винахідник — це не просто автори творів, винаходів, а й фізичні особи, тобто суб'єкти цивільного права, правовий статус яких характеризують правоздатність, дієздатність і місце проживання.

Водночас, громадянин, який не займається творчою діяльністю, потенційно (в межах реалізації конституційного права на свободу творчості) теж є автором твору та може мати право інтелектуальної власності.

З метою повнішої регламентації специфіки результатів інтелектуальної діяльності, а також чіткішого розмежування об'єктів інтелектуальної власності та речового права загальні норми цивільного права передбачають виникнення цивільних прав і обов'язків у результаті створення літературних, художніх творів, винаходів та інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності (пп. 2 п. 2 ст.11 ЦК України); право неповнолітніх у віці

від 14 до 18 років самостійно здійснювати права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що її охороняє закон (пп. 2 п. 1 ст. 32 ЦК України).

Специфіку результатів інтелектуальної діяльності та прирівняних до них засобів індивідуалізації відображено також у статтях 1107–1114 та у книзі IV ЦК України.

З метою чіткішого розмежування речового права та права інтелектуальної власності закон наголошує, що авторське право і право власності на матеріальний об'єкт, у якому втілено твір, не залежать одне від одного. Відчуження матеріального об'єкта, в якому втілено твір, не означає відчуження авторського права, й навпаки (п. 1 ст. 12 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

До зобов'язань у галузі інтелектуальної діяльності повною мірою відносять загальні норми зобов'язального права: про сторони та види зобов'язання, виконання і способи забезпечення виконання, відповідальність за їх порушення та припинення зобов'язань.

Недостатність загальних норм цивільного права, а також неприйнятність норм речового права для регламентації відносин, пов'язаних з ідеальними результатами інтелектуальної діяльності, зумовили формування низки спеціальних інститутів, які опосередковують останню. Головними з них є авторське право, суміжні права, патентне право, права на комерційні найменування, торговельні марки й інші засоби індивідуалізації юридичної особи, продукції, робіт і послуг.

Основні норми цих інститутів зосереджені в ЦК України, спеціальних цивільних законах і міжнародних конвенціях за участю України. Деякі положення спеціальних інститутів цивільного права входять до складу комплексних законів та інших правових актів, які містять норми конституційного, адміністративного, фінансового,

трудового, процесуального, кримінального права.

Авторські, суміжні, патентні та подібні права, як права виключні забезпечують їхнім володільцям легальну монополію на вчинення різних дій (використання результатів творчості та розпоряджання ними) з одночасною заборонаю всім іншим особам здійснювати такі дії.

Право інтелектуальної власності кілька століть тому сформувалося в багатьох країнах як реакція права на масове застосування товарно-грошової системи у сфері інтелектуальної діяльності та відплатного передання прав на використання її результатів.

Виявлення спільних рис у різних інститутах, що опосередковують сферу інтелектуальної діяльності, корисне для розвитку правової теорії, законодавства про правозастосування та вивчення права. Проте цього замало для конструювання в системі цивільного права комплексного інституту, що опосередковував би всі форми творчої діяльності, правової охорони та використання її результатів. Подібність

і навіть тотожність функцій, наприклад, авторського та патентного права, не означає необхідності включення останнього до сфери авторського права в широкому сенсі. Між видами права інтелектуальної власності є принципові розбіжності, що зумовлюють відокремлення їх як у системі цивільного права загалом, так і в межах права інтелектуальної власності. Так, авторське право охороняє, передовсім, форму твору. Для визнання результату розумової праці об'єктом авторського права досить втілення його в об'єктивній формі. Для прямої ж правової охорони винаходу, корисної моделі або промислового зразка необхідний *акт його кваліфікації компетентним державним органом*. ♦

Список використаних джерел

1. *Гражданское право / под ред. Е. А. Суханова. 2-е изд., перераб. и доп. — М. : Волтерс Клувер, 2004–2005.*
2. *Сергеев А. П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации : учебник / А. П. Сергеев. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : ТК Велби, 2004.*
3. *Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2003. — № № 40–44. — ст. 356*

Надійшла до редакції 25.03.2014 року.

Бурлаков С. Межотраслевые связи права интеллектуальной собственности. В статье раскрывается сущность права интеллектуальной собственности и ее место в системе права. Особое внимание уделяется межотраслевым связям права интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: право интеллектуальной собственности, гражданское право, межотраслевые связи

Burlakov S. Interbranch relations of intellectual property. The essence of intellectual property rights and its place in the law are considered in the article. A particular attention is paid to the interbranch relations of intellectual property rights.

Insufficiency of general norms of civil law and unacceptability of norms of property rights for the regulation of relations connected with ideal results of intellectual activity are causing the formation of a number of special institutions that mediate the latter. The major ones of them are the copyright, related rights, patent rights, rights on company (brand name) names, trademarks and other means of individualization of a legal entity, products and services.

Basic rules of these institutions are concentrated in the Civil Code of Ukraine, special civil laws and international conventions with Ukraine. Some provisions of the special institutions of civil law are parts of the complex of laws and other legal acts containing some rules of constitutional, administrative, financial, employment, procedural and criminal law.

Copyright, related, patent and similar rights, being exclusive rights, are providing their holders a legal monopoly of committing various acts (using the results of creativity and disposal of them) banning of similar actions for the all other persons simultaneously.

Intellectual property rights emerged centuries ago in many countries in response to the massive use of the commodity-money system in the area of intellectual activity and onerous transfer of rights of use of its results.

Identifying similarities in various institutes that mediate sphere of intellectual activity is useful for the development of the legal theory, legislation on enforcement and study of law. But this is not enough for the construction of complex institute in the integrated system of civil law that would mediate the all forms of creative activity, legal protection and use of its results. Similarity or even identity of the functions, such as copyright and patent rights, does not mean necessity of inclusion of the latter in copyright law in the broad sense. There are fundamental differences between the types of intellectual property rights that cause the separation of both the civil law system in general, and in the framework of intellectual property rights. Thus, copyright law protects the form of creation primarily. For the acknowledgment of a mental work of a copyright object, it is enough the implementing it in an objective form. For the direct legal protection of an invention, utility model or industrial design, the act of its qualifications by the competent public authority is required.

Key words: intellectual property rights, civil law, interbranch relations